

ספר אדרת אליהו

ביאורי סוגיות
לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

על מסכת קידושין
חלק א

חברתיו בחמלת ה' עלי
אליהו בלאאמו"ר משה שליט"א ראש

בהוצאת

שנת ה'תשע"ג

הספר נערך בהשתתפות
הרב מאיר שטורן שליט"א
המחלקה התורנית של "המכון למצוות התלויות בארץ"

הספר יו"ל
בסיוע משרד התרבות - מינהל התרבות

©
כל הזכויות שמורות

המכון למצוות התלויות בארץ
מושב בית עוזיאל ד.ג. שמשון מיקוד 99794
טלפון: 08-9214829 פקס: 08-9207911
דוא"ל: macon1@bezeqint.net

עימוד: **יהודה הפקות** 03-6187365
עיצוב כריכה: **מרגליות הפקות** 08-9227018

הסכמת הראשל"צ הגאון הגדול רבי שלמה משה עמאר שליט"א
שניתנה לי על ספר אדרת אליהו זרעים

Shlomo Moshe Amar
Rishon Lezion Chief Rabbi Of Israel
President of the Great Rabbinical Court

שלמה משה עמאר
ראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

בס"ד, י"ב אלול, תשע"ב

18-1-842/ע"ב

דברי ברכה

היו למראה עיני עלים לתרופה מספר "אדרת אליהו" על סדר זרעים מעשה ידי אומן, נטע נעמן, הרה"ג כש"ת רבי אליהו ראש שליט"א, אשר אתא ואייתי בידיה שניות מדברי סופרים, ספרו היקר אשר כתבו ברוב עמל ויגיעה הולך סובב על דברי רבותינו הראשונים, ומתייגע בדבריהם, מתון עייל מתון מסיק, ולבסוף מגיע אל ההלכה. וכבר איתמחי גברא בספרו שהוציא מכבר.

על כן הנני לברכו כי יזכה לברך על המוגמר בקרוב, ועוד יוסיף כהנה וכהנה, כפליים לתושיה, עוד ספרים יקרים, ויתאמרון מיליו בכי מדרשא, אכי"ר.

גם ברכות יעטה ידידי וחביבי ליש ולביא כש"ת הרה"ג מעו"מ כש"ת רש"ז ריווח שליט"א רבו של מושב בית עוזיאל, אשר נטה על שכמו עול ההדפסה, ויה"ר שיזכה להמשיך במפעליו היקרים והחשובים להגדיל תורה ולהאדירה, מתוך רוב ברכה ונחת וברכה, וחיים עד העולם, אכי"ר.

בברכת התורה,

שלמה משה עמאר

ראשון לציון הרב הראשי לישראל

בסייעתא דשמיא לסדר "כי ברך אברכך"

דברי ברכה

הן חמותי ראיתי אור יקרות, בראותי את חיבורו של חתני כבני אשר בשם "אדרת אליהו" יכונה על מסכת קידושין, המחבר שוקד על לימודו בתורה בהתמדה וגם לילות כימים הרה"ג אליהו ראש שליט"א ראש כולל מזכה את הרבים ומגיד מישרים משנתו קב ונקי, המחבר לן בעומקה של תורה מתוך עמל ויגיעה רבה, זכה וצלל בים התלמוד, ראשונים ואחרונים, נשא ונתן עם רבותיו ואברכי הכולל ובסייעתא דשמיא דלה חידושים רבים ולהסיק מתוך סוגיית המסכת סולת נקיה, כמעשהו בחיבוריו "אדרת אליהו" על מסכת ברכות וסדר זרעים רק מעשיו בשני ביתר שאת ויתר עוז.

ברכתי מעומקא דליבא לחתני חביבי שספריו יעלו על שלחנם של מלכים – מאן מלכי רבנן ויזכה להמשיך ולחבר חיבורים אחרים לתועלת עם ישראל.

יהי רצון שיזכה המחבר שליט"א לראות יחד עם נו"ב דור ישראל יבורך מכל יוצאי חלציהם גדולים בתורה ויראת שמים מתוך בריאות גופא ונהורא מעליא וכל אשר יעשה יצליח.

המברך באהבה רבה

ישראל בן א"א יעיש רווח

הקדמת מילין

אברכה את ה' בכל עת תמיד תהלתו בפי על אשר זיכני לשבת באהלה של תורה ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים, ובפרט עתה שאני זוכה להוציא לאור הספר הנוכחי העוסק בסוגיות החמורות במסכת קידושין שערכתי לאחר עמל ויגיעה להעמיד דברי הגמרא על בוריים על פי שיטות רבותינו הראשונים שמימיהם אנו שותים כאשר המגמה לברר גם העולה מהסוגיא לענין הלכתא מדברי הטושו"ע עם פירושי הב"י ושאר מפרשי השו"ע.

והנה אופן הלימוד על פי הרוב בעולם הישיבות הוא על דרך זה, שמבררים עומק שיטות הראשונים עם דברי רבותינו האחרונים כמו הגרעק"א והקצה"ח ואבני מילואים וספר נתיבות המשפט ושאר אחרונים המפורסמים, ואילו דברי הבית יוסף והש"ך ושאר מפרשי השו"ע נעשו כאבן שאין לה גולל, ובמקרה הטוב מעיינים בהם כדי להבין דברי הקצות. ולענ"ד הוא תימה רבתי כי מי כספר הב"י להעמיד שיטות הראשונים על מתכונתם, ומי כבעל הש"ך שדרכו לברר כשמלה כל דברי הסוגיא באופן היותר נעלה בעיון אמיתי מלווה בהוכחות רבות מדברי הפוסקים שמוסיפים המון להבנת ולבירור הסוגיא.

והנראה דאין זה אלא טכסיס היצה"ר שכשכבר רואה בחור או אברך שחשקה נפשו בתורה להבין באמת דברי רבותינו הראשונים, בא היצה"ר ומשתדל ומתאמץ שלפחות כל לימודו לא יהיה אלא בגדר ללמוד על מנת ללמד שבבוא הזמן יזכה אף הוא להעמיד תלמידים ויוכל לשתפם בחידודיו המחוכמים אלו שהעלה בימי חרפו, וכבר אמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"ה) רבי ישמעאל אומר הלומד תורה על מנת ללמד מספיקין בידו ללמוד וללמד.

אבל מכיון שאינו שם לבו למסקנת ההלכה בדברי הב"י והש"ך ממילא אין לימודו בגדר הלומד על מנת לעשות, ואינו מתקיים בו סוף דברי המשנה דהלומד על מנת לעשות מספיקין בידו ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים.

ועוד בה דכיון דהלימוד אינו על מנת לברר ההלכה אליבא דהלכתא ממילא מאבד הרבה ממעלת לימודו דכבר קבעו חז"ל (קידושין דף מ:), וכבר היה רבי טרפון וזקנים מסובין בעלית בית נתזה בלוד נשאלה שאילה זו בפניהם תלמוד גדול או מעשה גדול, נענה רבי טרפון ואמר מעשה גדול נענה ר"ע ואמר תלמוד גדול, נענו כולם ואמרו תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה, ע"ש. אבל אם מלכתחלה מציב לעצמו כמטרה שלא להשלים את הסוגיות אליבא דהלכתא אפשר דבאופן זה מעשה עדיף דזיל בתר טעמא.

ולדאבונו עיננו הרואות הרבה לומדים חשובים מאד ובאמת מטרתם לבקש האמת ומקבלים האמת ממי שאמרו ואין לימודם סתם על מנת לקנטר ולהתגדר חלילה, ומסוגלים למסור חבורות ושיעורים מלאים בתוכן חריפות וחידושים רבים ואמיתיים, אבל מתברר שבעניני הלכה אינם יודעים מימינם ומשמאלם. וכשמזדמן להם הלכה למעשה עושים כפי המלומדה הפועם בקרבם מבית אבא. ולפעמים אפילו בעלי בתים פשוטים מעמידים אותם על טעותם בהלכה, וכדי בזיון וקצף.

ולענ"ד מנהג זה פוגם מאד גם ביראת שמים כמאמר התנא אין בור ירא חטא דכיון שאינו מדקדק בהלכה לצאת ידי חובתו כפי המבואר בשו"ע והפוסקים מחסרון ידיעה בהלכה, ובשעת מעשה מוכרח להמציא הנהגות וקולות כפי מה שבדא מלבו, ממילא מתרגל לזלזל בדברים היותר חמורים כמו קריאת שמע תפילין ושבת.

והנה אחר שחנן אותם ה' בלשון למוזים למה לא יקבעו לעצמם סדר לברר ההלכות שנתקלים בהם על בוריים לדעת מה יעשה ישראל ותרבה הדעת בעם ישראל.

אולם כל זה מחמת הטעיית היצר שמוסר נפשו בזה ולא נותן להשלים הסוגיות לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, והוא משום שהלימוד האמיתי הוא כחץ בעיני היצר הרע וכדברי הגמרא (קידושין דף ל:), ושמתם, סם תם נמשלה תורה כסם חיים משל לאדם שהכה את בנו מכה גדולה והניח לו רטיה על מכתו ואמר לו בני כל זמן שהרטיה זו על מכתך אכול מה שהנאתך ושתה מה שהנאתך ורחוץ בין

בחמין בין בצונן ואין אתה מתיירא ואם אתה מעבירה הרי היא מעלה נומי, כך הקב"ה אמר להם לישראל בני בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, אם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו שנאמר (בראשית ד, ז) הלא אם תטיב שאת, ואם אין אתם עוסקין בתורה אתם נמסרים בידו שנא' לפתח חטאת רובץ וכו'.

וע"ע שם, תנא דבי ר' ישמעאל בני אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא נימוח ואם ברזל הוא מתפוצץ שנאמר וכו'. ובברכות (דף ה,.) א"ר לוי בר חמא אמר ר"ש בן לקיש לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע שנא' (תהלים ד, ה) רגזו ואל תחטאו, אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה שנאמר אמרו בלבבכם וכו'.

הרי שרק כח התורה מסוגל להכניע היצה"ר, ולכן כל מגמת היצה"ר לפגום באיכות לימוד התורה שהיא לו כסם המות, אבל מסתבר שיש תנאים לזכות בסגולות לימוד התורה וכמבואר בגמרא נדרים (דף פא.) בסוגיא דעל מה אבדה הארץ על עזבם את תורת דאפילו שהיו לומדים תורה לא עשו את זה בצורה הראויה שלא היו מברכים ברכת התורה תחלה וממילא לא מנע אותם התורה מלחטוא בעבירות הכי חמורות כידוע, ובפרט שגם היראת שמים נפגמת כמו שכתבנו ואם אין יראת אלקים והרגוני וגו'. וכמו כן כשהלימוד אינו לפי המטרה הרצויה והראויה בודאי חסר בתכונות לימוד התורה, והגם דבודאי שכר גדול יקבל מבחינת דרוש וקבל שכר מ"מ אינו מפיק מהתורה את מלא סגולותיה כיון שאינו לומד על מנת לעשות ולקיים אלא למטרת עצם הדרוש והלימוד.

ועתה באו ונחזק ידי האי גברא רבא ויקרא ראש המכון למצוות התלויות בארץ הרב הגאון רב שניאור זלמן רווח שליט"א אשר שמו הולך לפניו ורשתו פרושה בכל העולם, שהסכים לחרוג קצת ממנהגי המכון שמוציא בעיקר חומר הקשור לתורת ארץ ישראל, אלא שמפאת חשיבות הספר הנוכחי הלן בעומקה של הסוגיות החמורות במסכת קידושין, ובפרט שכמה סימנים נכבדים בספר עוסקים בתורת ארץ ישראל כגון סוגיית נטע רבעי ומעשר בירקות ומעשר באתרוג וסוגית ספיחין החמורה כמו שיראה המעיין, לכן נטה שכמו לסייע ככל שיוכל להוצאת הספר שמהוה נדבך נוסף על שאר החיבורים הראשונים בסדרת

אדרת אליהו ברכות וזרעים א'. ואני תפלה לראש המכון למצוות התלויות בארץ שימשיך להפיץ מעינותיו חוצה ושהמכון יוסיף לפרוח ולשגשג כהנה וכהנה בזיכוי הרבים והפצת תורת ארץ ישראל כשאיפתו הקדושה.

אני מודה מקרב לב לעמיתי העורך החשוב הרב מאיר שטורף שליט"א שעבר בדקדקנות על כל הספר והעיר הערות ועצות יקרות ומועילות. והאמת אומר שהמון נעזרתי בעבר ובהווה מעצותיו המחכימות שסייעו לי מאד לשפר את סגנון הכתיבה. ישלם ה' פעלו ויהי משכורתו שלמה מעם ה' אלקי ישראל.

ולי נאה ולי יאה לברך את נוות ביתי מב"ת מרת ורדה תחי', אשר מרוב מסירותה בטיפול ילדינו הנפלאים שבהם חנן ה' אותנו ובהשגחתה בכל צרכי הבית מאפשרת לי ללון באוהלה של תורה באין מפריע. אין ספק שלולי עזרתה, לא היה חיבור זה יוצא לאור. יה"ר שנזכה לראות כל יוצאי חלצינו זרע ברך ה' גדולי תורה והולכים בדרך הישרה וימצאו חן ושכל טוב בעיני אלקים ואנשים.

ולא אחשוך פי להודות להורי היקרים על תמיכתם הרבה ועל כל מה שהדריכוני והושיבו אותי על ברכי ת"ח, בתנאים לא תנאים, במדבר הצרפתי השמם בתקופת ילדותי. וכמו כן ברכה לראש משביר מור חמי וחמותי, רב ישראל רווח שליט"א ורעייתו תח', על כל התמיכה שהעניקו לי שאין מילים להגדירה ולכללה. יחזק אותם ה' בבריאות איתנה ונהורא מעליא ויזכו לרוות נחת מכל יוצאי חלציהם.

ואני טרם צאתי מן הקדש אפרוש ידי בתפילה לשמים בהודאה על העבר ובקשה לעתיד שכשם שעזרני לסיים עריכת החידושים על מסכת קידושין כן אזכה לערוך בטוטו"ד שאר החידושים על המסכתות ועל פרשיות השבוע אשר תחת אמתחתני, אמן סלה.

דברי הקטן באלפי ישראל
אליהו ראש

תוכן הענינים

פתיחה למסכת קידושין.....	סימן א
ביאור כמה דיבורי רש"י במשנה ריש מכילתין	סימן ב
תוס' ד"ה האשה נקנית.....	סימן ג
שיעור פרוטה	סימן ד
הערות על כמה מדיבורי התוספות.....	סימן ה
ביאור סוגיית הגמרא ריש קידושין	סימן ו
סוגית הגמרא דליתני שלשה.....	סימן ז
קידושין מדעתה.....	סימן ח
הקדמה לסוגיא דזרעים רפ"ק דקידושין	סימן ט
אתרוג לענין מעשרות ושביעית	סימן י
דעת הרמב"ם והשו"ע בדיני אתרוג.....	סימן יא
בענין כרם רבעי ונטע רבעי.....	סימן יב
בענין מעשר ושביעית בירקות	סימן יג
בענין ספיחין	סימן יד
שיטת הרמב"ם בענין ספיחין.....	סימן טו
נספחים בסוגיא דספיחין.....	סימן טז
בדין חליפין באשה ועבד	סימן יז
בענין חליפין לגוי.....	סימן יח
בסוגיא דכסף מנלן	סימן יט
מעשה ידיה ומציאתה של הבת	סימן כ
תושב ושכיר לענין תרומה	סימן כא
בגרות ונערות	סימן כב
סוגיא דאיילונית.....	סימן כג
מלתא דאתיא בקל וחומר	סימן כד
בסוגיא דקיחה קיחה משדה עפרון	סימן כה
ילפותא דקידושי ביאה	סימן כו
בענין קידושי שטר וקרקע.....	סימן כז
בתנאי דע"מ שלא תלכי לבית אביך	סימן כח

קעח	בענין חופה.....	סימן בט
קפא.....	עוד בענין חופה.....	סימן ל
קצד.....	חופה להלכה.....	סימן לא
קצט	מהות החופה.....	סימן לב
רג.....	בסוגיית המקדש במלוה.....	סימן לג
רטו.....	בסוגיא דהמקדש במלוה - חלק ב.....	סימן לד
רכ	סוגיא דנתן היא ואמרה היא.....	סימן לה
רלז.....	ידים שאין מוכיחות.....	סימן לו
רמט	קידושין מדין ערב ומדין עבד כנעני.....	סימן לז
רנד.....	המקדש חצי אשה.....	סימן לח
רס.....	וניפשטו קידושין בכולה.....	סימן לט
ערב	סוגיא דמשכון.....	סימן מ
רפב.....	בהא דאמר רבי יצחק דבעל חוב קונה משכון.....	סימן מא
רפז.....	בסוגיא דקנין עבד עברי.....	סימן מב
שט	כל מצוות הבן על האב.....	סימן מג
שיב	בחייב האב למול את בנו.....	סימן מד
שיט	בחייב האב לפדות את בנו.....	סימן מה
שכג	בסוגיא דהוא לפדות ובנו לפדות.....	סימן מז
שלב	לפדות את בנו ולעלות לרגל.....	סימן מז
שמ	בעניין מצוות תלמוד תורה.....	סימן מח
שמה.....	בעניין חיוב האב ללמד את בנו תורה.....	סימן מט
שנב	ללמוד תורה ולישא אשה.....	סימן נ
שסג.....	בענין גיל הנישואין.....	סימן נא
שעא.....	בענין לשלש את לימודו.....	סימן נב
שעו	בגדר חיוב כסוי הראש.....	סימן נג
שצ	מצוות עשה שהזמן גרמא.....	סימן נד
ת'.....	עוד בענין מצוות עשה שהזמן גרמא.....	סימן נה
תטו	עוד בענין מצוות עשה שהזמן גרמא.....	סימן נו
תכב.....	חידושים והערות ע"ס הדף.....	סימן נז

סימן א

פתיחה למסכת קידושין

בנשים כדכתיב בתמר בא אל אשת אחיך ויבם אותה, ע"ש. וכתירוץ קמא כתבו התוס' מו"ק (דף כט:) ד"ה בלע המות בשם הרב רבי יעקב מאורלייני"ש דהא דאתחיל סדר נשים בט"ו נשים אע"ג דאתחיל בפורענותא לא מתחילינן כדאמרינן ביש נוחלין (ב"ב דף קמ.) משום דסומכין פורענות דמועד קטן אצל פורענות דיבמות דסמכין פורענותא לפורענותא ונחמתא לנחמתא, ע"ש.

ב. טעם היות מסכת קידושין סוף סדר נשים ומה שקבעו מסכת קידושין אחרונה בסדר נשים, כבר תמה הרמב"ם בפתיחה לפיה"מ, דלכאורה היה ראוי להקדימה לפני מסכת כתובות ולפחות לפני מסכת גיטין כדי שיהא על הסדר בראשונה קידושין ואח"כ גיטין. ותירץ הרמב"ם דהסדר הוא על דרך הכתוב וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ויצאה מביתו והיתה לאיש אחר דהקדים היציאה לפני ההויה והוא ענין מקיש הויה ליציאה המוזכר בכמה מקומות, ע"ש.

וראיתי בהגהות שעל פתיחת הרמב"ם בשם היעב"ץ שהעיר דהטעם שכ' הרמב"ם הוא דוחק שהרי ליקוחין קודמין בפסוק דכתיב כי יקח איש אשה [ובאמת

א. מדוע מסכת יבמות מופיעה בתחלת סדר נשים

סדר נשים המכונה 'חוסן' (שנת דף לא.), הוא הסדר השלישי לפי סדר הפסוק והיה אמונת (זרעים) עתיך (מועד) חוסן (נשים) ישועות (נזיקין) חכמה (קדשים) ודעת (טהרות). ופרש"י, חוסן, לשון יורשים, דעל ידי האשה נולדים יורשיןא.

וכתבו בתוס' ישנים ריש יבמות ד"ה חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן, יש מקשים אמאי מתחיל סדר נשים ביבמות דהא אתחולי פורענותא לא מתחילינן והיה לו להתחיל קידושין וכתובות וגיטין ואח"כ יבמות. ונראה משום דכתיב והיה אמונת עתיך חוסן ישועות ואמרו (שנת דף לא.) עתיך זה סדר מועד חוסן זה סדר נשים וא"כ סדר נשים הוא בתר סדר מועד דמסיים במסכת מועד קטן דהוי פורענותא לכך התחיל סדר נשים במסכת יבמות ומסמך פורענותא לפורענותא כדאמרינן בפרק השותפין (דף יד:) דמסמך מלכים דסיפיה פורענותא ללירמיה דכוליה פורענות. אי נמי מפרש תחלה איזו אשה אשה אסורה ואיזו אשה מותרת והדר מפרש כולהו מילי דנשים. ועוד יש לומר משום דהיא מצוה ראשונה דאירעה

א. והמהרש"א בח"א ביאר הא דחוסן זה סדר נשים בדרך נוטריקון דחסן ר"ת חלק סדר נשים.

התויו"ט בפתיחה למסכת סוטה דהא להדיא אמרינן בגמרא ריש סוטה (דף 37). דתנא מנזיר קסליק (וסיים התויו"ט) לפיכך רואה אני לסדר סוטה אחר נזיר כפשטא דגמרא, ע"ש.

ובאמת המאירי בפתיחה לספרו כבר התעורר בקושיית התויו"ט מהא דריש סוטה וכתב המאירי דגיטין וסוטה ענין אחד הם דסיבת הגירושין בסיבת הקלקול וגיטין הוא עיקר הפירוד וסוטה הוא סיבת הפירוד (והוא כלשון הפסוק והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר ויצאה מביתו וגו'), ושתי מסכתות אלו נסמכו למסכת נזיר מצד שהקלקול הבא מצד היין גורם לגיטין וסוטה, ע"ש.

ד. סדר הגאונים במסכתות הש"ס

ושוב ראיתי בפתיחת המאירי שהגאונים שינו סדר המסכתות בסדרים לפי מה שמצוי יותר ללמוד ולכן הקדימו סדר מועד וצירפו לו מסכת ברכות בראשונה ואח"כ תענית, מגילה, חגיגה, ביצה, מו"ק, ראש השנה, יומא סוכה, פסחים, שקלים, שבת, ערובין והוסיפו באחרונה מסכת חולין.

ואח"כ סדר נשים לפי סדר זה: קידושין, כתובות, גיטין, יבמות, סוטה, נזיר, נדרים וצירפו בסופו מסכת נדה שהוא עניני טומאת הנשים¹.

נראה דהרמב"ם התכוון ליישב זה במה שסיים שהוא ענין מקיש הויה ליציאה המוזכר בכמה מקומות, אבל הוא דוחק], ועוד דלא שייך שיגרש אשה לפני שיקדשנה ואיך יוקדם המאוחר בזמן ובמעלה ובפרט שהגירושין הם מקרה לא מוכרח ולא מחוייב המציאות, וכתב דיש לומר דבר הגון כי רמז יש כאן דאע"פ שכבר קיים מצות נישואין לא יפטר ממנה אלא אם גירש יחזור ויקח אשה (וכן כתב נמוס' חדשים על המשניות נסס מהורש"ם), והיעב"ץ כתב עוד טעם אחר כדי לסיים סדר נשים בדבר טוב ולא בפורענות כמו שדרך התנא בכל מקום לסיים בדבר טוב.

וזכרני שראיתי דבר חדש בהקדמה לאחד ממפרשי המשנה שטען דהמסכתות מסודרים לפי מספר הפרקים שבכל מסכת ולכן קידושין באחרונה שאין בה אלא ד' פרקים והיא המסכת הקטנה בסדר נשים [ומה שדנו הרמב"ם ושאר מפרשים בענין גיטין וסוטה מי קדם משום דשתייהם בנות ט' פרקים ניהו]².

ג. סדר המסכתות גיטין וסוטה

והנה הרמב"ם בפתיחה לפירוש המשנה מנה סדר המסכתות בסוף סדר נשים, נזיר, גיטין, סוטה, קידושין. וכבר תמה עליו

ב. והסביר שם דהא דקדם ב"ק ב"מ וב"ב למסכת סנהדרין שהיא בת יא פרקים, דאתיא כמ"ד כולי נזיקין חדא מסכתא היא והוי ל' פרקים.

ג. ובזה יתיישב מה שהעיר המהרש"א (דף ג.) על שאלת הגמרא ריש מסכתין (דף ב:) מאי איריא דתני